

Dolná ulica č. 35 - Bothárov dom

Dom č. 35 nazývaný aj Bothárov dom podľa posledného majiteľa – pôvodne renesančná budova, po požiari v roku 1761 barokovo prestavaná. Terajší vzhľad budovy je výsledkom viacerých stavebných úprav, ktoré boli postupne realizované od roku 1610 až do roku 2012.

Na pláne mesta z roku 1586 je celý priestor tohto objektu vrátane okolitých budov označený ako zhorené miesta. Na základe tejto skutočnosti predpokladáme a výsledky prieskumu to potvrdzujú, že dnešná budova bola postavená až začiatkom 17. storočia na mieste staršieho objektu, ktorý ale nebol dokázaný. Pôvodne prízemný, trojpriestorový dom bol pristavený okolo roku 1610 z pravej strany k domu č. 37, ktorý bol už v tomto období poschodový. Dom bol podpivničený, miestnosti boli zaklenuté valenými klenbami. Do suterénu sa vstupovalo starším schodištom z prejazdu. Vonkajšie vstupné portály do jednotlivých miestností sa nezachovali. Po ľavej strane stála hospodárska prístavba. Medzi prístavbou a domom č. 33 bola preluka. Sondážnym prieskumom sa podarilo zistiť, že dom bol už v tomto období omietnutý a mal maľovanú výzdobu čierno-žltej farebnosti.

Druhou, neskororenesančnou stavbnou úpravou prešla budova v rokoch 1640 – 1660, kedy sa zastavala preluka medzi objektom č. 33 a 35, čím vznikla nová pozdĺžna miestnosť zaklenutá krížovými klenbami. Výzdobu čelnej fasády tvoril v tomto období vápenný náter na staršej omietke s čiernym náročným kvádrovaním, ale fragmenty, ktoré sa z tohto obdobia zachovali nepostačujú na ucelenejšiu predstavu o výtvarnom riešení čelnej fasády.

Tretia stavebná úprava - baroková znamenala zásadnú prestavbu domu. Bola realizovaná po veľkom požiari v roku 1761, kedy väčšina domov v meste vyhorela. V tomto období bol objekt nadstavený o jedno poschodie, kde boli vytvorené veľké reprezentačné miestnosti zaklenuté krížovými hrebienkovými klenbami. Objekt bol predĺžený smerom do dvora, kde bola vystavaná arkádová chodba s pruskou klenbou, ktorá spočíva na krakorcoch. Čelná aj zadná fasáda boli v tomto období čierno – bielej farebnosti. Portál aj okenné otvory boli lemované čiernou paspartou po obvode s úzkou čiernou páskou. Fragmenty tejto výzdoby boli obnovené pri poslednej rekonštrukcii budovy na zadnej fasáde vo dvornom trakte.

Štvrtá stavebná úprava, ktorá bola realizovaná v 19. storočí sa javí ako rozhodujúca, pretože prestavala zásadným spôsobom 2. poschodie a úplne zmenila výtvarný vzhľad čelnej fasády. Na prízemí boli realizované len dielčie úpravy. Smerom do hĺbky parcely bola pristavaná ďalšia časť, kde boli umiestnené sociálne zariadenia a úžitkové priestory. Táto prístavba si však vyžiadala asanovanie barokového schodišťa na arkádovú chodbu. Z tohto dôvodu bolo vystavené nové schodište. Miestnosti na poschodí boli zaklenuté lunetovými klenbami, boli v nich postavené kachľové pece, došlo k výmene okien, dverí. Všetky fasády boli upravené. Čelná fasáda dostala nový náter, ktorý prekryl všetky predchádzajúce stavebné úpravy. Fasáda je ukončená korunnou rímsou, nad oknami sú vytvorené nadokenné rímasy na konzolách. Vstup do prejazdu je osadený do edikuly, po stranách s pilastrami s hlavicami.

Začiatkom 19. storočia bol dom majetkom rodiny Radvanských.

V tom istom storočí kúpil dom Daniel L'Hulier, potomok francúzskych hugenotov, ktorý pracoval na Huštáku, kde boli garbiarske dielne. Objekt zdedila jeho dcéra Vilemína, ktorá sa vydala za Dr. Samuela Bothára. Bol významnou osobnosťou mesta, mestský lekár a mineralóg, v rámci charitatívnej činnosti bezplatne poskytoval zdravotnú starostlivosť žiakom evanjelického gymnázia, škole venoval zbierku

nerastov. Bol zakladajúcim členom mestského múzea (1889), ktorému daroval zbierku minerálov, člen Uhorskej geologickej spoločnosti. Jeho veľkou záľubou bolo zbieranie starožitností a práve on vykopal v roku 1894 vo dvore pri rekonštrukčných prácach gotické kachlice, z ktorých sa veľká časť dostala prostredníctvom historika Kornela Divalda do maďarského národného múzea v Budapešti. Nález gotických kachlíc dokazuje, že na mieste parcely tohto domu existovala v 15. storočí dielňa, zaoberajúca sa výrobou kachlíc.

Kachliarstvo je remeslo, ktorého náplňou je výroba hlinených kachlíc a stavba kachľových pecí. Prvými výrobcami kachlíc boli hrnčiari a džbánkari, ale vývojom kachlíc do zložitejších a dekoratívnejších tvarov sa vyprofilovalo nové špecializované remeslo, a to hlavne v nemecky hovoriacich krajinách. Koncom 15. storočia patrila k najvýznamnejším kachliarska dielňa v Banskej Bystrici. Na základe určitých spoločných znakov boli za tvorcov foriem na výrobu kachlíc označení drevorezbári a umeleckí remeselníci, ktorí sa podieľali koncom 15. storočia na zariaďovaní interiéru farského kostola Nanebovzatia Panny Márie a pochádzali z Norimbergu, Viedne a Krakova. Kachlice s umelecky vyhotoveným reliéfom pripomínajú neskorogotické tváre a postavy svätcov na oltároch. Tri takéto kachlice sú súčasťou zbierky Stredoslovenského múzea a znázorňujú [zľava] sv. Petra, sv. Jána Evanjelistu – dar Dr. Bothára, tretia znázorňuje sv. Pavla a pochádza zo súkromnej zbierky.

Spočiatku pracovali kachliari hlavne pre hrady a kaštiele. V 16. a 17. storočí sa stali významnými centrami výroby kachlíc aj východoslovenské mestá Košice a Sabinov. V 18. a 19. storočí sa kachľové pece rozšírili aj v dedinskom prostredí. Kachlica sa tvarovala zvyčajne v sadrovej forme, sušila, glazovala a vypaľovala v hrčiarskej peci. Pri stavbe kachľových pecí sa kachlice okresávali a spájali drôtikmi a hlinou.

Po smrti Dr. Bothára a následnom vysporiadaní dedičských práv prešla budova začiatkom 20. storočia do vlastníctva mesta. V roku 1979 získalo budovu Stredoslovenské osvetové stredisko. V tomto období bola v značne zanedbanom a zlom technickom stave. V 80. rokoch prešla základnou rekonštrukciou a Stredoslovenské osvetové stredisko ju v tomto čase využívalo ako výtvarné dielne. V máji 2012 bola budova opäť zrekonštruovaná, v podkroví vznikla veľká sála s výstavnými priestormi. K zadnej časti budovy bolo pristavené presklené schodisko a výtah. Pri všetkých týchto stavebných úpravách bol však rešpektovaný výtvarný a architektonický výraz budovy po poslednej barokovo-klasicistickej prestavbe v 18. a 19. storočí.

Spracovala: Vlasta Chriašteľová